

ВЯЧАСЛАЎ ВЯРЭНІЧ – ДАСЛЕДЧЫК “ПАЛЬШЧЫЗНЫ КРЭСОВАЙ”

Вячаслаў Вярэніч нарадзіўся 12 сакавіка 1924 г. у вёсцы Рухча-2 тагачаснага Столінскага паве-та Палескага ваяводства ў праваслаўнай сям’і селяніна-серадняка, як ён сам напісаў у адной з аўтабіяграфій. У 1931 г. памёр бацька, Лявон-цій Якаўлевіч, і маці, Аляксандра Рыгораўна, за-сталася з трыма малымі дзецьмі, старэйшым з якіх быў Вячаслаў. Нягледзячы на гэта, яна не толькі не перапыніла вучобу сына ў Рухчанскай пачатковай школе, але і дала магчымасць пра-доўжыць навучанне ў Плотніцкай сямігадовай школе і Пінскай гімназіі (да 1939 г.). У 1940 г. пас-ля шасцімесячных настаўніцкіх курсаў у Столі-не В. Вярэніч пачаў самастойную настаўніцкую працу на Століншчыне (хутар Магільна, вёскі Варсынь, Кострава, Рухча-1, Глінка, горад Столін, 1940 – 1957 гг.). У час вайны падтрымліваў сувязь з партызанскімі атрадамі імя А. Неўскага і К. Ва-рашылава, дапамагаў ім “у зборы неабходнай інфармацыі, арганізацыі забеспячэння атрадаў харчаваннем, фуражом, адзеннем і транспартам” (з аўтабіяграфіі ад 12.10.1957 г.). Старанная педа-гагічная праца настаўніка была заўважана, і ўжо спачатку запрасілі ў Столін інспектарам (1953 – 1955), а потым прызначылі і загадчыкам Столін-скага РАНА (1955 – 1957). Як вядома, праца на-стаўніка патрабуе пастаяннага самаўдасканален-ня, павышэння кваліфікацыі. І Вячаслаў Вярэніч, добра ўсведамляючы гэта, заважача закончыў Пін-скае педагагічнае вучылішча (1944 – 1946), Пін-скі настаўніцкі інстытут (1948 – 1952), Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя А. М. Гор-кага (1953 – 1956) і атрымаў дыплом настаўніка рускай мовы і літаратуры. Аднак у снежні 1957 г. ён пакінуў адміністрацыйную педагагічную па-саду ў Століне і паступіў у аспірантуру Інсты-тута мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР, адкуль быў накіраваны ў Інстытут славяназнаў-ства АН СССР для падрыхтоўкі ў галіне славян-скай кампаратывістыкі пад кіраўніцтвам С. Берн-штэйна. Пасля вяртання з Масквы з канца снеж-ня 1961 г. і да выхаду на пенсію (май 1992 г.) ён працаваў у Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук Беларусі.

Абсяг навуковых інтарэсаў Вячаслава Вярэні-ча быў даволі шырокі і разнастайны: анамасты-ка, дыялекталогія, этымалогія, гісторыя поль-скай беларусістыкі і інш. Але асноўным аб’ектам даследаванняў сталі гаворкі польскіх перасялен-цаў на тэрыторыі былога СССР і рэпатрыянтаў

у Польшчы. Захапіўшыся гэтай навуковай праб-лемай яшчэ ў 1963 – 1964 гг. (першае знаёмства з маўленнем жыхароў мазурскіх пасяленняў Белае Возера, Замошша і Чырвоная Воля ў Лунінецкім раёне, а пазней і ў Ніжняй Сілезіі), ён не пакі-даў яе ўсё астатняе жыццё. Незвычайныя пра-цаздольнасць, мэтанакіраванасць і добрасум-леннасць, сфарміраваныя ў вясковым асяроддзі, прынеслі яму поспех у навукова-даследчай дзей-насці. Ужо ў 1967 г. пад яго кіраўніцтвам была створана спецыяльная група вучоных з Беларусі, Расіі, Літвы, Латвіі, Украіны, Узбекістана, якая пачала мэтанакіраванае вывучэнне польскіх га-ворак на тэрыторыі СССР. Вынікам гэтай пра-цы стала двухтомнае даследаванне “Польские говоры в СССР” [4]. Тут апублікаваны вынікі вывучэння гэтага пытання групай Вячаслава Вярэніча ў 1967 – 1971 гг. Сам жа ён надрукаваў у двухтомніку тры ўласныя даследаванні “Поль-скія перыферычныя гаворкі на ўсходзе (да гіс-торыі пытання)”, «Стан і перспектывы дасле-давання “пальшчызны крэсовай”» і “Да гіс-торыка-сацыялагічнай характарыстыкі польскіх перасяленчаскіх гаворак у Палессі”, якія пера-канальна пацвярджаюць яго кіраўнічы статус у гэтай даследчай групе. Потым пад кіраўніцтвам прафесара В. Мартынава ён абагульніў правед-зеныя даследаванні ў кандыдацкай дысерта-цыі “Праблемы інтэрферэнцыі ў астраўных га-ворках (на матэрыяле мазурскага дыялекту ў

Палессі і Ніжняй Сілезіі) і паспяхова яе абараніў у чэрвені 1975 г. Між іншым, неабходнасць і важнасць даследавання названага навуковага пытання, на думку В. Вярэніча, была абумоўлена тым, што “польскі перыферыйны дыялект адыграў вялікую ролю ў развіцці польска-ўсходнеславянскіх моўных кантактаў (польска-беларускіх і польска-ўкраінскіх). Ён быў правадніком не толькі паланізмаў ва ўсходніх славян, але і беларусізмаў і ўкраінізмаў у польскай мове” [4, с. 3]. Аднак пазней публікацыя манаграфічных выданняў і калектыўных зборнікаў матэрыялаў па праблеме польскіх перыферыйных гаворак па незалежных ад кіраўніка калектыву абставінах часова прыпынілася і была адноўлена пад кіраўніцтвам Вячаслава Вярэніча і Януша Рыгера ўжо ў Польшчы пад назвай “*Studia nad polszczyzną kresową*” ў 1982 г., дзе з таго часу ўжо выйшла 12 тамоў (2010) адпаведных матэрыялаў, у тым ліку надрукавана і кандыдацкая дысертацыя В. Вярэніча (1990). Акрамя таго, на пачатку 1990-х гг. ён адаптаваў для школ Беларусі падручнік па польскай мове для вучняў III класа А. Міхалоўскай, які да гэтага быў выпушчаны ў Каўнасе (1988).

З ліку іншых навуковых заняткаў Вячаслава Вярэніча варта звярнуць асаблівую ўвагу на публікацыю велізарнага тома лінгвістычных, этнаграфічных і гістарычных матэрыялаў “Палескі архіў” [1], сабраных ім на працягу 25 гадоў у шматлікіх экспедыцыях на Палессі (1960 – 1985). Праца была падрыхтавана да друку пасля смерці даследчыка групай энтузіястаў-навукоўцаў – блізкіх сяброў, аднадумцаў, палічнікаў – Ф. Клімчуком, Э. Смулковай, А. Энгелькінг і інш. Пераважную большасць апублікаванага архіва вучонага складаюць асаблівасці матэрыялы (антрапаніміка, тапаніміка і дзевяціка колькасць заонімаў), а таксама дыялектная лексіка, звязныя дыялектныя тэксты, апісанне ганчарнага промыслу ў в. Гарадная Столінскага раёна, этнаграфічных адметнасцей мясцовых жыхароў, некаторыя гістарычныя звесткі і інш. Варта звярнуць увагу і на такі раздзел дадзенага выдання, як “Афіцыйныя прозвішчы жыхароў Столінскага раёна” (с. 302 – 336), дзе да кожнага прозвішча ўказана колькасць яго носьбітаў у канкрэтным населеным пункце, у якім яно занатавана. Том фармату А4 аб’ёмам 691 старонка – найбагацейшае радовішча фактычнага матэрыялу па розных мовазнаўчых, этнаграфічных, фальклорных, гістарычных і іншых кірунках даследаванняў і сапраўдны навуковы помнік збіральніку палес-

кіх матэрыяльна-духоўных скарбін. На значна меншы аб’ём і разнастайнасць зместу чытацкага матэрыялаў, гэтак выданні, на думку, сутучнае з вядомай працай М. Федарэвіча, Дарэчы, асобныя часткі выдання яшчэ да яго поўнай публікацыі былі надрукаваны ў часопісе Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта “Гістарычная брама” [2]. Тут змешчаны лексічныя матэрыялы з гаворкі вёскі Бастынь Лунінецкага раёна, сабраныя ім паводле “Апытальніка” Вітальда Дарашэўскага, і разнастайныя матэрыялы (пераважна анамастыка і дыялектная лексіка) з Пінскага раёна.

Як вынікае з “Палескага архіва”, Вячаслаў Вярэніч не абмяжоўваўся ў сваіх навуковых пошуках толькі лінгвістычнымі пытаннямі. Яго заўсёды цікавілі многія іншыя сумежныя галіны ведаў, і не толькі яны. Як слушна заўважыў Сяргей Запрудскі, В. Вярэніч любіў і ўмеў паразважаць на самыя розныя грамадскія тэмы, заўсёды дэманструючы пры гэтым добрае веданне прадмета і арыгінальнасць меркаванняў” [3, с. 31].

За ўклад у развіццё беларуска-польскіх узаемаадносін Вячаслаў Вярэніч быў абраны замежным членам Польскай акадэміі навукі і мастацтваў у Кракаве (1992), узнагароджаны ордэнам Заслугі Рэспублікі Польшча (1992), залатой азнакай заслужанага дзеяча польскай культуры, кавалерскім крыжам Ордэна адраджэння Польшчы (1993).

Памёр Вячаслаў Вярэніч 27 жніўня 1999 г., пахаваны ў Мінску на Маскоўскіх могілках. Ён пакінуў багатую навуковую спадчыну, да якой будучы пастаянна звяртацца ў будучым шматлікія пакаленні навукоўцаў. А ў памяці ўсіх, хто яго ведаў, працаваў поруч з ім, ён застаецца ўважлівым, клапацілівым, інтэлігентным чалавекам у зносінах з людзьмі і цвёрдым, рашучым і непахісным змагаром у адстойванні сваіх перакананняў.

Спіс літаратуры

1. Вярэніч, В. Л. Палескі архіў: Лінгвістычныя, этнаграфічныя і гістарычныя матэрыялы / В. Л. Вярэніч; пад нав. рэд. Ф. Клімчука, Э. Смулковай і А. Энгелькінг. – Мінск: Выд. А. Н. Варахін, 2009.
2. Гістарычная брама: Гісторыя і культура Палесся. – Пінск: ПДУ, 2008. – № 1 (23); 2009. – № 1 (24).
3. Запрудскі, С. In memoriam / С. Запрудскі // Кантакты і дыялогі. – 1999. – № 9/10. – С. 29 – 31.
4. Польские говоры в СССР. Ч. 1: Исследования и материалы 1967 – 1969 гг.; Ч. 2: Исследования и материалы 1969 – 1971 гг. – Минск: Наука и техника, 1973.

Павел МІХАЙЛАЎ,
кандыдат філалагічных навук.

Удакладненне

У № 2 часопіса “Роднае слова” сказан на с. 36 (правая калонка, радкі 3 – 6 зверху) трэба чытаць так: “Улічваючы, што мовазнаўчы тэрмін з непразрытай семантыкай можа быць незразумелы масаваму чытачу, нажадана ў загаловку тэксту не ўжываць яго”.